

DATU KOPSAVILKUMS

(2023. gada maijs)

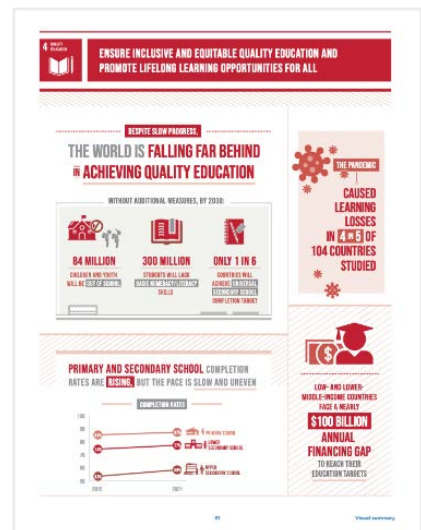
2023. gada Ilgtspējīgas attīstības mērķu progresa ziņojuma īpašais izdevums

<https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/>

Šie fakti ir apkopoti no oficiālā ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķu progresa ziņojuma. Turpinājumā sniegti daži padomi, kā šos datus izmantot.

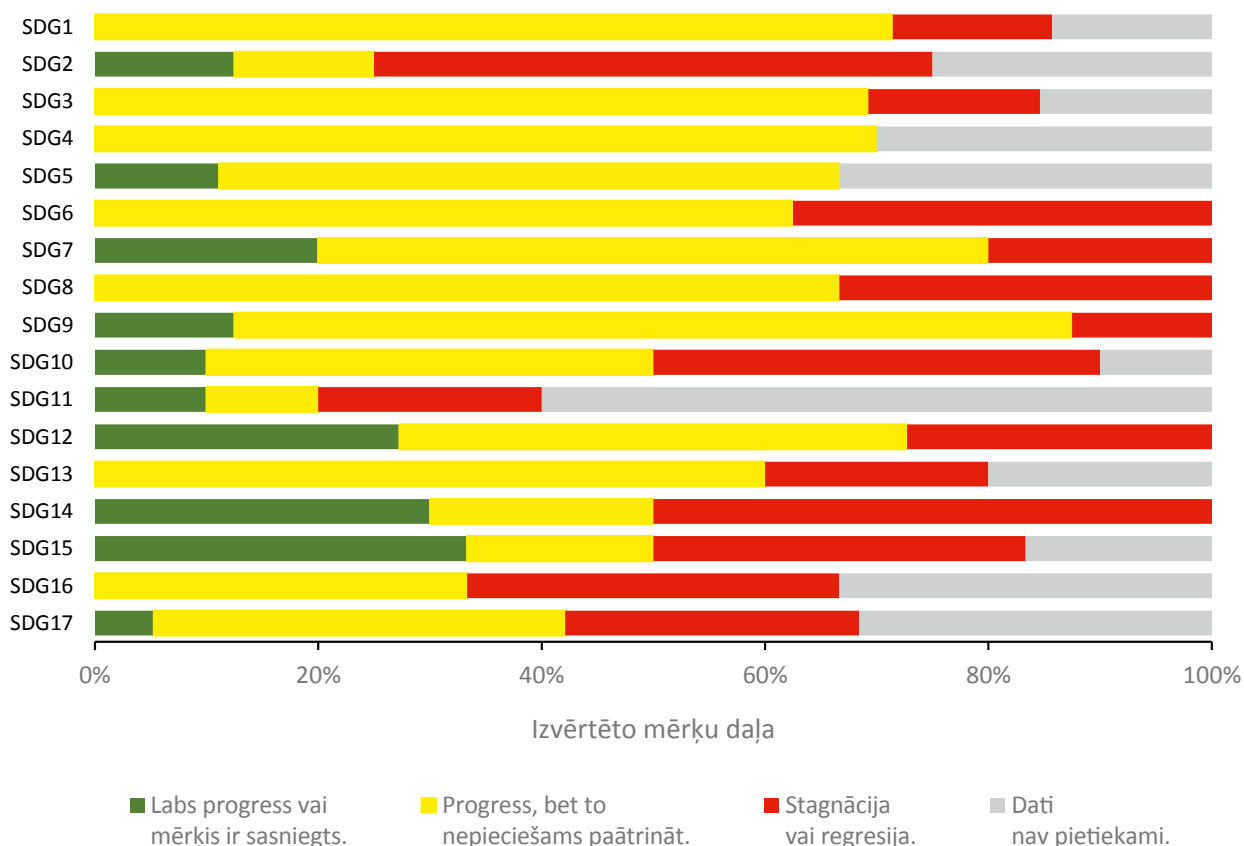
- Dokumentā sniegtā statistika ir globāla. Padomājiet, kāda ir situācija jūsu valstī vai pilsētā. Jūs varat veikt savu pētījumu, izmantojot dokumenta noslēgumā atrodamās saites.
- Atcerieties, ka pat 1% izmaiņas globālajā populācijā nozīmē miljoniem ietekmētu cilvēku. Jūs varat aprēķināt, cik miljonus iedzīvotāju skar pārmaiņas.
- Lasot faktus, pavaicājiet sev, vai tie jūs pārsteidz, kāda informācija trūkst, ko vēl jūs vēlētos uzzināt.
- Būtiski apzināties, kuri fakti jūs interesē visvairāk, par kuriem esat gatavi iestāties un kur vēlaties ieguldīt savu enerģiju, lai uzlabotu situāciju.

Ziņojuma beigās atrodamas dažādas infografikas, kurās dati atspoguļoti interesantos veidos. Tās labi parāda, kā statistiku atainot vienkārši un skaidroši.

Fakti

17 mērķu sasniegšanas progress, pamatojoties uz mērķu izvērtējumu.
2023. gada vai jaunākie pieejamie dati.

1. globālais mērķis: Novērsta nabadzība

Negatīvas ziņas

- Līdz 2022. gada beigām 670 miljoni jeb 8,4% pasaules iedzīvotāju dzīvoja ārkārtīgā nabadzībā.
- Līdz 2030. gadam gandrīz 7% jeb 575 miljoni cilvēku joprojām dzīvos ārkārtīgā nabadzībā (2015. gadā šādu cilvēku skaits bija 800 miljoni).
- Tikai viena no trim valstīm līdz 2030. gadam būs izpildījusi mērķi uz pusi samazināt nabadzības līmeni valstī.

Pozitīvas ziņas

- Visā pasaulē pēdējo divdesmit gadu laikā ir pieaudzis valstu finansējums būtiskajiem pakalpojumiem, tostarp izglītībai, veselībai un sociālajai aizsardzībai.
- Visā pasaulē pakāpeniski samazinās katastrofu izraisīto nāves gadījumu skaits.
- Kopš Covid-19 visā pasaulē ir palielinājies to iedzīvotāju skaits, kas saņem vismaz vienu sociālo pabalstu.
- 2022. un 2023. gadā, atbildot uz dzīves dārdzības pieaugumu, 105 valstīs kopā tika izziņoti 350 sociālās aizsardzības pasākumi.

2. globālais mērķis: Novērsts bads un ilgtspējīga lauksaimniecība

Negatīvas ziņas

- Katrs trešais cieš mērenu līdz smagu pārtikas nepietiekamību.
- 2015. gadā 589 miljoni cilvēku cieta badu, bet līdz 2021. gadam viņu skaits pieauga līdz 768 miljoniem. Prognozes liecina, ka līdz 2030. gadam badu joprojām cietīs 670 miljoni cilvēku jeb 8% pasaules populācijas — tikpat daudz kā 2015. gadā.

Pozitīvas ziņas

- Visā pasaulē 2022. gadā augšana bija kavēta tikai 22,3% bērnu vecumā līdz 5 gadiem. Šajā laikā no 47 līdz 28 samazinājās to valstu skaits, kurās kavēta augšana ir bieži sastopama.

3. globālais mērķis: Laba veselība un labklājība

Negatīvas ziņas

- Uz katru pasaulē dzimušiem 100 000 bērniem, dzemdībās mirst 227 mātes; tas ir trīs reizes vairāk, nekā 2030. gadam nospraustais Ilgtspējīgas attīstības mērķis.
- Veselības aprūpes maksājumi ir noveduši 381 miljonus cilvēku smagā vai vēl dziļākā nabadzībā.
- Ik pēc divām minūtēm kāda sieviete mirst no novēršamām slimībām, kas saistītas ar grūtniecību un dzemdībām.

Pozitīvas ziņas

- 146 valstis mirstības rādītāju bērniem līdz piecu gadu vecumam spēš samazināt līdz 0,025% vai zemāk.
- Visā pasaulē kopš 2010. gada efektīva HIV ārstēšana ir samazinājusi ar AIDS saistīto nāves gadījumu skaitu par 52%.
- 15–19 gadus veco pusaugu meiteņu grūtniecības rādītāji ir samazinājušies no 47,2 dzimušiem bērniem uz 1000 meitenēm 2015. gadā līdz 41,3 dzimušiem bērniem uz 1000 meitenēm 2023. gadā.
- 2021. gadā savu piekto dzimšanas dienu sagaidīja par 12% vairāk bērnu nekā 2015. gadā.
- Līdz 2021. gadam Ilgtspējīgas attīstības mērķi par mazu bērnu (līdz pieciem gadiem) mirstības novēršanu bija sasniegušas 133 valstis, līdz 2030. gadam to varētu sasniegt vēl 13 valstis.

4. globālais mērķis: Kvalitatīva izglītība

Negatīvas ziņas

- Tikai katra sestā valsts izpildīs 4. ilgtspējīgas attīstības mērķi un līdz 2030. gadam nodrošinās vispārēju piekļuvi kvalitatīvai izglītībai.
- 2020. gadā aptuveni ceturtajai daļai sākumskolu pasaulē nebija piekļuves tādām pamata ērtībām kā elektrība, dzeramais ūdens un elementāras sanitārās telpas.
- Pandēmija četrām piektdaļām valstu (no 104 izpētītajām) radīja zaudējumus izglītībā.
- Bez izmaiņām: izglītību 2030. gadā neiegūs 84 miljoni bērnu.

Pozitīvas ziņas

- No 2015. līdz 2021. gadam skolu absolvēšanas rādītājs pieauga:
 - no 85% līdz 87% sākumskolas līmenī,
 - no 74% līdz 77% pamatskolas līmenī,
 - no 54% līdz 58% vidusskolas līmenī.
- 2020. gadā trim no četriem bērniem piekļuve izglītībai bija vēl pirms oficiālā sākumskolas gaitu uzsākšanas vecuma.

5. globālais mērķis: Dzimumu līdztiesība

Negatīvas ziņas

- 2022. gadā katra piektā (19%) jaunā sieviete pasaulē bija izprecināta jau bērnībā.
- Kā liecina apkopotie dati par 119 valstīm, 55% valstu nav likumu, kas aizliegtu sieviešu tiešu un netiešu diskrimināciju.
- Visā pasaulē 2021. gadā sievietes ieņēma tikai 28,2% vadošo amatu (kopš 2015. gada pieaugums ir tikai 1%), lai gan sieviešu proporcija starp visiem nodarbinātajiem ir gandrīz 40%.

Pozitīvas ziņas

- Bērnu laulību skaits ir samazinājies no 21% meiteņu 2016. gadā līdz 19% meiteņu 2022. gadā.
- Tiesību aktos noteiktās dzimumu kvotas, kuru mērķis ir palielināt sieviešu–politiķu skaitu, ir iedarbīgas. Valstīs ar kvotām parlamenta vēlēšanās kandidēja vidēji 30,9% sievietes, bet valstīs bez kvotām šis procents bija tikai 21,2%.
- Subsahāras Āfrika ir panākusi ievērojamu progresu un uzlabojusi sieviešu skaitu vadošos amatos. 2021. gadā šajā reģionā 38,2% vadošo amatu ieņēma sievietes, un tas pat pārsniedz pasaules vidējo rādītāju 28,2%.

6. globālais mērķis: Tīrs ūdens un sanitārija

Negatīvas ziņas

- 2022. gadā 2,2 miljardiem cilvēku nebija pieejams droši apsaimniekots dzeramais ūdens.
- 2022. gadā 3,5 miljardu cilvēku nebija pieejams droši apsaimniekoti sanitārie pakalpojumi.
- Visā planētā katrs piektais upju baseins pēdējos piecos gados piedzīvo augstākus plūdu riskus.

Pozitīvas ziņas

- Katrs tīrā ūdenī un sanitārijā ieguldītais dolārs personu un sabiedrības veselības aprūpes izmaksas samazina par 4,30 ASV dolāriem.
- No 2015. gada līdz 2022. gadam piekļuvi droši apsaimniekotam dzeramajam ūdenim ieguva 687 miljoni cilvēku, bet piekļuvi droši apsaimniekotiem sanitārijiem pakalpojumiem ieguva 911 miljoni.
- Ūdens izlietošanas efektivitāte pasaulē no 2015. gada līdz 2020. gadam ir pieaugusi par 9%. Šos uzlabojumus nodrošina centieni sakārtot apūdeņošanu, lauksaimniecības darbu vadība un rūpniecības procesu optimizācija.

7. globālais mērķis: Pieejama un atjaunojama enerģija

Negatīvas ziņas

- 675 miljoniem cilvēku joprojām nav piekļuves elektrībai. Četri no pieciem šiem cilvēkiem dzīvo Subsahāras Āfrikā.
- Visā pasaulē tīrai enerģijai atvēlētais finansējums ir samazinājies no 28,4 miljardiem ASV dolāru 2017. gadā līdz 10,8 miljardiem ASV dolāru 2021. gadā.

Pozitīvas ziņas

- To pasaules iedzīvotāju daļa, kam ir piekļuve elektrībai, ir pieaugusi no 87% 2015. gadā līdz 91% 2021. gadā.
- 2021. gadā, lai gatavotu ēst, piekļuve enerģijai un tehnoloģijām bija 71% pasaules iedzīvotāju, kas ir pieaugums no 64% 2015. gadā.
- 2021. gadā jaunattīstības valstīs tika panākta rekordaugsta atjaunojamās enerģijas ražošanas jauda — 268 W uz iedzīvotāju, un pieaugums katru gadu ir 9,8%.

8. globālais mērķis: Cienīgs darbs un ekonomiskā izaugsme

Negatīvas ziņas

- Darbā iesaistīto bērnu skaits visā pasaulē 2021. gadā pieauga līdz 160 miljoniem; pēdējo četru gadu laikā tas kopumā bija palielinājies par 8,4 miljoniem.
- Nedrošs darbs bez sociālās aizsardzības ir 2 miljardiem strādājošo.
- Katrs ceturtais jauniešs neiegūst izglītību, nestrādā un nesaņem apmācību. Risks nonākt šādā situācijā sievietēm ir divreiz lielākas nekā vīriešiem.

Pozitīvas ziņas

- Pēc strauja 4,1% krituma 2020. gadā faktiskais pasaules IKP uz iedzīvotāju 2021. gadā pieauga par 5,0%.
- 2022. gadā bezdarba rādītājs pasaulē būtiski samazinājās: tas no rekordaugstiem 6,9% 2020. gadā nokrita līdz 5,8% 2022. gadā.

9. globālais mērķis: Ražošana, inovācijas un infrastruktūra

Negatīvas ziņas

- Oglekļa dioksīda (CO₂) emisijas no energoresursu dedzināšanas un ražošanas procesiem visā pasaulē 2022. gadā pieauga par 0,9%, sasniedzot vēl nepieredzēti lielu apjomu — 36,8 miljardus tonnu.
- Tikai katram desmitajam pasaules iedzīvotājam ir piekļuve palīgtehnoloģiju produktiem un pakalpojumiem (piemēram, dzirdes aparātiem, ratiņkrēsliem, komunikācijas rīkiem u. c.).

Pozitīvas ziņas

- Piekļuve mobilajai platjoslai (3G vai vairāk) ir pieejama 95% pasaules iedzīvotāju, bet 4G pārklājums no 2015. gada līdz 2022. gadam ir dubultojies un sasniedzis 88%.
- Kopš 2012. gada sākumskolu piekļuve elektrībai ir palielinājusies par vairāk nekā 10%, bet piekļuve datoriem un personām ar funkcionāliem traucējumiem pielāgotiem risinājumiem ir uzlabojusies par gandrīz 5%.

10. globālais mērķis: Mazināta nevienlīdzība

Negatīvas ziņas

- Pasaulē tikai 28% cilvēku ar būtiskiem funkcionāliem traucējumiem ir piekļuve speciāliem pabalstiem; valstīs ar zemiem ienākumiem šādi pabalsti ir pieejami tikai 1%.
- Līdz 2022. gada vidum katrs 251. cilvēks pasaulē bija bēglis; vēl nekad iepriekš reģistrētā bēgļu proporcija nav bijusi tik augsta.

Pozitīvas ziņas

- Nabadzīgāko 40% iedzīvotāju ienākumi vairumā valstu aug ātrāk nekā valstī vidēji.
- Pēdējos trīsdesmit gados ienākumi valstīs ar zemiem un vidējiem ienākumiem sāk pietuvoties situācijai bagātājās valstīs, līdz ar to ienākumu atšķirības starp valstīm ir samazinājušās līdz 37%.

11. globālais mērķis: Ilgtspējīgas pilsētas un kopienas

Negatīvas ziņas

- 2022. gadā gandrīz 1,1 miljards cilvēku dzīvo graustos vai graustam līdzīgos apstākļos pilsētvidē. Sagaidāms, ka nākamajos 30 gados graustos vai graustam līdzīgos apstākļos dzīvos vēl 2 miljardi cilvēku.
- Kā liecina dati par 126 valstīm, sabiedriskais transports ir ērti pieejams tikai 51,6% pasaules pilsētu iedzīvotāju,

Pozitīvas ziņas

- Kopš 2015. gada ir dubultojies to valstu skaits, kam ir izstrādāta valsts līmeņa katastrofu riska samazināšanas stratēģija. Līdz 2022. gada beigām par pašvaldībām ar vietēja līmeņa katastrofu riska samazināšanas stratēģiju bija ziņojušas 102 valstis, kas ir par 51 valsti vairāk nekā 2015. gadā.
- Centieni risināt nabadzību un graustam līdzīgus apstākļus pilsētvidē graustos dzīvojošo iedzīvotāju daļu ir samazinājuši no 25,4% 2014. gadā līdz 24,2% 2020. gadā.

12. globālais mērķis: Atbildīgs patēriņš un ražošana

Negatīvas ziņas

- Katru gadu katrs cilvēks iznieko vidēji 120 kg pārtikas.
- Aprēķinātais pārtikas daudzums, kas pēc ieguves saimniecībās ir zudis transporta, uzglabāšanas, vairumtirdzniecības un apstrādes posmā un ko parasti saista ar valstu strukturālām atšķirībām, 2021. gadā bija 13,2%. Kopš 2016. gada tas nav mainījies un ļoti atpaliek no mērķa — līdz 2030. gadam pārtikas zudumus pēc ražas ieguves samazināt uz pusi.
- Materiālu pēda (izlietoto izejvielu daudzums) valstīs ar augstiem ienākumiem ir 10 reizes lielāka nekā valstīs ar zemiem ienākumiem, proti, attiecīgi 24 tonnas un 2,5 tonnas.

Pozitīvas ziņas

- Palielinās to uzņēmumu skaits, kas publicē ilgtspējas ziņojumus: 2021. ilgtspējas ziņojumu publiskoja aptuveni 70% uzraudzīto uzņēmumu, kas ir trīsreiz vairāk nekā 2016. gadā.
- 62 valstis un Eiropas Savienība kopā ir pieņēmušas 485 politikas dokumentu par ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu.

13. globālais mērķis: Rīcība klimata jomā

Negatīvas ziņas

- Pieaugošas siltumnīcefekta gāzu emisijas rezultātā pasaules vidējā gaisa temperatūra ir paaugstinājusies par 1,1 °C un 2021. gadā sasniedza rekordaugstu līmeni.
- Dati šobrīd liecina, ka temperatūras pieaugums pasaulē līdz 2035. gadam pārsniegs 1,5 °C, bet līdz 2100. gadam tas sasniegs 2,5 °C.
- Ūdens līmenis ceļas 2 reizes ātrāk nekā pirms 10 gadiem.
- Cilvēkiem, kas dzīvo īpaši neaizsargātos reģionos, ir 15 reizes lielākas iespējas iet bojā dabas katastrofās.

Pozitīvas ziņas

- Gandrīz visas valstis (94%) savā mācību saturā piemin klimata pārmaiņas.
- Klimata pārmaiņu mazināšanai pieejamais finansējums 2019.–2020. gadā pieauga līdz 803 miljardiem ASV dolāru, kas ir par 12% vairāk nekā 2017.–2018. gadā.

14. globālais mērķis: Dzīvība ūdenī

Negatīvas ziņas

- Katra piektā noķertā zivs ir nelikumīgas, neregistrētas un neregulētas zvejniecības loms.
- 2019. gadā pārmērīga nozveja skāra vairāk nekā trešdaļu (35,4%) pasaules zivju krājumu, tas ir par 1,2% vairāk nekā 2017. gadā. Kaut arī okeāns sedz vairāk nekā 70% mūsu planētas virsmas tikai 1,1% pētniecībai atvēlētā valstu budžeta tika piešķirti okeāna izpētei.

Pozitīvas ziņas

- Pasaules jūru līgums (*The High Seas Treaty*), kas parakstīts 2023. gada martā, nodrošinās starptautisko ūdeņu sargāšanu no piesārņojuma, pārzvejas un dzīvotņu iznīcināšanas.
- Pēdējos gados okeāna paskābināšanās reģistrēšanu nodrošina trīs reizes vairāk staciju. Tas palīdz izprast okeāna paskābināšanās sekas un ļauj spert vajadzīgos soļus, lai samazinātu tās ietekmi vietējā, reģionālā un starptautiskā mērogā.

15. globālais mērķis: Dzīvība uz zemes

Negatīvas ziņas

- No 2015. gada līdz 2019. gadam pasaule katru gadu ir zaudējusi vismaz 100 miljonus hektāru veselīgas un auglīgas zemes. Tas ietekmē pārtikas un ūdens pieejamību visā pasaulē. Turpina samazināties pasaules mežu platība: no 31,9% 2000. gadā līdz 31,2% 2020. gadā. Šis zaudējums ir 100 miljoni hektāru (neto).
- No 2015. gada līdz 2019. gadam katru gadu tika degradēti 100 miljoni hektāru veselīgas un produktīvas zemes, tā ir divas reizes lielāka teritorija nekā Grenlande.

Pozitīvas ziņas

- Kopš 2000. gada galveno bioloģiskās daudzveidības teritoriju vidējais aizsargāto jūras, sauszemes, saldūdens un kalnu ekosistēmu platību apmērs ir gandrīz dubultojies.
- Finansējums bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanai ir palielinājies par 26,2% jeb no 7,7 miljardiem ASV dolāru 2020. gadā līdz 9,8 miljardiem ASV dolāru 2021. gadā.

16. globālais mērķis: Miers, taisnīgums, laba pārvaldība

Negatīvas ziņas

- 2022. gadā bruņotu konfliktu rezultātā mirušo civiliedzīvotāju skaits pieauga par 50%.
- 2022. gadā visā pasaulē piespiedu kārtā tika pārvietoti 108,4 miljoni iedzīvotāju; tas ir 2,5 reizes vairāk nekā 2012. gadā.
- 2021. gadā bija augstākais tīšu slepkavību skaits pēdējos 20 gados. Tika zaudētas 458 000 dzīvības, un deviņi no 10 upuriem bija vīrieši.
- Gandrīz pusē valstu cietumu pārsniedz 100%.
- Visā pasaulē jaunatne politikā netiek pārstāvēta pienācīgi. Vidējais parlamenta locekļu vecums ir 51 gads, bet vidējais iedzīvotāju vecums ir 30 gadi.

Pozitīvas ziņas

- 2020. gadā pirmo reizi 20 gados samazinājās cilvēktirdzniecības upuru skaits pasaulē, jo Covid-19 prevencijas pasākumi mainīja cilvēku ekspluatācijas dinamiku, kaut arī apgrūtināja cilvēktirdzniecības novēršanas pasākumu īstenošanu.
- Kā liecina pētījums par 114 valstīm, vidēji 69% iedzīvotāju norāda, ka jūtas droši vai ļoti droši savas dzīvesvietas apkārtnē staigāt tumsā vienatnē.

17. globālais mērķis: Sadarbība

Negatīvas ziņas

- Katrai ceturtajai valstij ar vidēji lieliem ienākumiem, kur dzīvo lielākā daļa dziļā nabadzībā esošo cilvēku, bija augsts finanšu krīzes risks.
- 37 no 69 pasaules nabadzīgākajām valstīm ir parādu krīzē vai ar lielu parādu krīzes risku.

Pozitīvas ziņas

- Tiek lēsts, ka internetu 2022. gadā izmantoja 66% (5,3 miljardi) pasaules iedzīvotāju (salīdzinājumā ar 41% jeb 3 miljardiem 2015. gadā).
- 2020. gadā starptautiskais finansējums datiem un statistikai bija lēšams 542 miljonus ASV dolāru, kas ir par vairāk nekā 100 miljoniem dolāru mazāk nekā 2019. gadā un par 155 miljoniem dolāru mazāk nekā 2018. gadā.
- Oficiālā attīstības palīdzība 2022. gadā sasniedza rekordaugstu līmeni: par spīti izaicinājumiem Attīstības palīdzības komisijas dalībvalstu oficiāli sniegtās attīstības palīdzības neto summa kopš 2021. gada faktiski pieauga par 15,3 procentiem. Šis bija ceturtais gads pēc kārtas, kad tika pārsniegta rekordsumma.

Ja skolēni ar datiem strādā pārliecinoši, varat izpētīt šīs datubāzes:

“Our World in Data” piedāvā datus par visiem **“Our World in Data”** pieejamajiem indikatoriem, izmantojot ANO un citu starptautisku organizāciju oficiālo statistiku.

Šī bezmaksas brīvpieejas informācija seko globālajam progresam ceļā uz Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanu un ļauj cilvēkiem visā pasaulē redzēt, kā valstīm izdodas sasniegt nospraustos mērķus.

<https://ourworldindata.org/sdgs>

ANO datu portāls. Ilgtspējīgas attīstības mērķu globālā datubāze ļauj piekļūt datiem par vairāk nekā 210 globālo mērķu indikatoriem un to sasniegšanu dažādās pasaules valstīs. Meklēšanu var veikt pēc indikatora, valsts, reģiona vai laika perioda.

<https://unstats.un.org/sdgs/dataportal/>

“SDGs Today”. Šī datubāze ļauj piekļūt nesēn ievāktiem un telpiski sagrupētiem neparastiem datiem par 17 Ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

<http://www.sdgstoday.org/>